

Mailer Norman
Autorka textu: Marta Balážová

Charakteristika jednou vetou:

Svetoznámy americký spisovateľ, príležitostný filmový scenárista i režisér, dvojnásobný laureát Pulitzerovej ceny za literatúru, angažovaný komentátor a ostrý kritik problémov súčasnej americkej spoločnosti, v prózach používal svojskú techniku kombinovania beletrie a reportáže.

Životopisné údaje:

Norman Mailer sa narodil 31. januára 1923 v Long Branch v americkom štáte New Jersey. Bol synom obchodníka a vyrastal v newyorskom Brooklyne. Už ako šesťročný bol prijatý na Harvardskú univerzitu, kde študoval letecké inžinierstvo. Jeho prvé spisovateľské pokusy sa dostali na verejnosť už v roku 1941. Počas 2. svetovej vojny slúžil v Tichomorí a z tejto skúsenosti vznikol aj jeho prvý veľký román z roku 1948 *Nahí a mŕtvi*. Dosiahol ním obrovský svetový úspech a zaradil sa medzi najväčších amerických prozaikov 20. storočia. Napriek celoživotným pracovným úspechom Mailer v osobnom živote nenašiel spokojnosť. Bol šesťkrát ženatý, má osem vlastných detí a jedno adoptované. Pokúšal sa uspieť aj v politike, keď v 60. rokoch kandidoval v demokratických primárkach na primátora New Yorku, no neuspel. V americkej spoločnosti bol považovaný za kontroverznú osobnosť aj pre jeho kritiku feminizmu. Zomrel 10. novembra 2007 na zlyhanie obličiek vo veku 84 rokov.

Dielo:

Mailerov román **Nahí a mŕtvi** patrí k najvýznamnejším dielam americkej i svetovej literatúry a k najlepším knihám s tematikou 2. svetovej vojny vôbec. Autor v nej spracoval vlastné autobiografické spomienky na tichomorský front, kde pôsobil počas 2. svetovej vojny. Zobrazuje akciu malého oddielu americkej armády v boji proti Japoncom na izolovanom tichomorskom ostrove. Používa pritom aj poznatky modernej psychológie a progresívne literárne techniky. Prvky naturalistických postupov vidieť na dôraze, aký kladie na biologickú stránku ľudskej osobnosti a na rané zážitky. Významnou myšlienkou v románe je kritika dôstojníckeho zboru, spisovateľ v ňom poukazuje na fašizujúce tendencie, ktoré predstavujú reálne nebezpečenstvo pre povojnové usporiadanie sveta. Je to pohľad na vojnu zo zorného uhla takmer fašistického generála Cummingsa a tiež z pohľadu malej prieskumnej jednotky. V päťdesiatych rokoch 20. storočia si Mailer znepriatelil mnohých predchádzajúcich priaznivcov románom **The Deer Park (Obora, v niektorých prekladoch Zverník)** pre jeho sexuálny obsah. Dej románu sa odohráva v klamnom svete Hollywoodu. Konkrétnymi udalosťami a javmi zo života v armáde sa zaoberal v reportážach. Za reportáž **Armády noci** (1969) a za polodokumentárny román **Katova pieseň** (1980) získal prestížnu Pulitzerovu cenu. Okrem desiatok kníh - medzi najznámejšie patria **Pobrežie pirátov, Americký sen** (satira o filmároch), **Prezidentské spisy Normana Mailera, Robím si reklamu** (tieto dve knihy sú zbierkami poviedok a článkov, spája ich autobiografický komentár), **Prečo sme vo Vietname, Oheň na Mesiaci, Ostrí chlapi netancujú, Evanjelium podľa syna**, napísal aj veľa divadelných hier, scenárov, literárnych úvah a životopisov, vrátane biografie herečky Marilyn Monroe či maliara Pabla Picassa. Súčasťou jeho diela sú aj romány o atentátnikovi z Dallasu Lee Harvey Oswaldovi či o Adolfovi Hitlerovi - **Lesný zámok alebo Hitlerov prizrak**. Autor v knihe opäť brilantne spojil fikciu s realitou, vymyslené postavy a udalosti so skutočnými. Rozsiahla rodinná sága opisuje osudy troch generácií - prarodičov, rodičov a súrodencov Adiho - mladého Adolfa Hitlera. Ironickým rozprávačom príbehu je diablov agent. Od vojnovéj prózy *Nahí a mŕtvi* Norman Mailer vo svojej tvorbe postupne prechádzal k individuálnemu angažovanému komentovaniu problémov súčasného života svojej krajiny technikou kombinovania beletrie a reportáže. Svojimi reportážnymi románmi sa zaradil k tzv. novému žurnalizmu.

Mnohé doteraz nezverejnené poviedky, korešpondenciu a rukopisy odovzdal spisovateľ na sklonku života Texaskej univerzite.

Podrobnejšie o dielach:

Nahí a mŕtvi - Oddiel seržanta Crofta buduje tábor pre výsadok generála Cummingsa na ostrove, kde majú Japonci základňu a obrannú líniu. Ďalšiu líniu diela tvorí dianie v čate poručíka Hearta počas plnenia bojových úloh, bojov s Japoncami, pri prechode džungľou, zranenie jedného z vojakov, až po návrat do tábora, ktorému predchádzala Heartova smrť. Vojenské operácie na ostrove sa končia likvidáciou veľkého počtu hladom zdecimovaných nepriateľov. Román je rozdelený do štyroch častí - Vlna, Hlina a tvar, Rastlina a príznak, Brázda - pretkaný je dvoma pásmami: rozsiahlym Strojom času a oveľa kratším Chórom, ktoré Mailer využil na predstavenie jednotlivých príslušníkov čaty. Mailer využíva poznatky modernej psychológie na odsúdenie krutosti, nezmyselnosti a absurdnosti vojny, pomáha si pritom prelínaním časových rovín a štylistických postupov.

Katova pieseň - jeden z najvýznamnejších Mailerových románov je príbehom vraha, je to román s dokumentárnymi prvkami s dvojnásobným vrahom Garym Gilmorem. Zakladá sa na skutočnom zločine, autor ho odmieta transponovať do čisto fiktívnej podoby, opiera sa o osobné rozhovory, listy, magnetofónové záznamy a novinové články. Tento naoko vecný prístup je veľmi pôsobivou sondou do psychiky vraha a mechanizmu amerického právneho systému v súčasnej spoločnosti s jej morálnou apatiou. Hlavný hrdina Gary Gilmore, ktorý sa po osemnástich rokoch väzenia dostáva na slobodu, nie je sám, nevie sa však zaradiť do normálneho života. Na príčine nie je len zlyhanie systému prevýchovy vo väzení, ale aj prostredie, do ktorého prišiel.

Armády noci - v reportáži Mailer písal o protestnom hnutí proti vietnamskej vojne.

The Fight - toto dielo venoval Mailer duelu veľikánov svetového ringu Georgea Foremana a Muhammada Aliho z 30. októbra 1974 v zairskej Kinshase. Práve tento súboj gigantov komentoval v dokumentárnom filme režiséra Leona Gasta We Were Kings, ktorý bol ocenený Oscarom ako najlepší dokument.

Oheň na Mesiaci - reportážna kniha o prvom pristáťí ľudí na Mesiaci.

Ostrí chlapci netancujú - hlavný hrdina Tim Madden sa jedného rána prebudí so strašným bolením hlavy po preflámovej noci. Na ramene má nové tetovanie, na sedadle auta krv a v tajnej skrýši, kde prechováva marihuanu, odseknutú ženskú hlavu. Kniha je thrillerom, plným záhadných vrážd, sexu, drogového opojenia a náhod, čitateľ má však toto všetko brať s rezervou - ako hru.

Evanjelium podľa syna - je román o Ježišovom živote, predstavuje ho ako smrteľného a pochybnosťami prenasledovaného tesárovho syna. V Mailerovom originálnom podaní, ktoré sa pomerne verne pridrižava Nového zákona, ožíva svet Galiley a Jeruzalema pred 2000 rokmi, v čase krehkej stability, keď vo Svätej zemi vládne samolúbe a obávané zriadenie, ktoré drží na uzde najchudobnejších ľudí, trpiacich beznádejou. Mailer hovorí nielen o Ježišovi, ale aj o Bohovi a o Diablove. Obaja sú jeho pomocníkmi, učiteľmi, radcami - medzi nimi putuje, okresáva sa jeho duchovná kvalita. Pýta sa: „Hovorí ku mne Boh? Alebo počujem hlasy? Ak sú tie hlasy od Boha, prečo si ma vybral za svojho syna? A ak nie sú od Boha, prečo mi dal moc vykonávať tieto zázraky?...”

Úryvky:

Nahí a mŕtvi - úryvok

Vojak leží na lôžku, oči má zatvorené, ale nespí. Naokolo ako šum príboja počuje šepot nepokojne driemajúcich vojakov. „To nie! To nie!“ vykrikuje ktosi zo sna a vojak otvára oči a pomaly prechádza pohľadom po podpalubí, ale zrak mu blúdi po zmotanej spleti visiacych lôžok, nahých tiel a rozvešaného výstroja. Uvedomí si, že mu treba na záchod, ticho zahreší a opatrne si sadne. Nohy mu visia z lôžka, oceľová trúbka rámu hornej siete ho tlačí do zohnutého chrbta. Vzdychnie, načiahne sa za bagančami, priviazanými o tyč, a pomaly si ich obúva. Leží na štvrtom lôžku z piatich nad sebou a v pološere habkavo zlieza, dávajúc si pozor, aby nestúpil na niekoho pod sebou. Na zemi si potom kliesni cestu pomedzi kapsy a plecniaky, raz sa potkne o pušku a berie sa ku dverám. Prejde ďalšou miestnosťou v podpalubí, chodbička je tam rovnako zaprataná, a konečne je pri záchode.

Dnu je sparno. Ešte aj teraz sa ktosi umýva pod jedinou sprchou so sladkou vodou, ktorá je nepretržite v prevádzke, odkedy mužstvo nastúpilo na palubu. Vojak prejde popri chlapoch, čo sa hrajú v kocky na oddeleniach, kde sú sprchy s morskou vodou, pod ktorými sa nikto neumýva, a kvokne si na vlhké, dopukané dosky latríny. Zabudol si cigarety, tak si jednu požičia od vojaka, čo sedí o kúsok ďalej. Ako fajčí, zahľadí sa na čiernu, mokrú dlážku, zahádzanú ohorkami, a počúva, ako špláchoce voda, pretekajúca cez latrínu. Vlastne sem ani nepotreboval ísť, a predsa tu sedí ďalej, lebo je tu chladnejšie a zápach latríny, morskej soli, chlóru a lepkavý, jemný pach vlhkého kovu nie je taký dusný ako ťažký zápach potu v podpalubí. Vojak tu ostane hodnú chvíľu, potom pomaly vstane, vytiahne si zelené pracovné nohavice a pomyslí si, čo mu dá ešte roboty, kým sa dostane späť na lôžko. Vie, že tam bude ležať a čakať, kým sa rozvidní, a v duchu si hovorí, len keby to už bolo, všetko mi je fuk, len keby to už bolo. A idúcky myslí na to, ako raz v detstve ležal včasráno v posteli s otvorenými očami, lebo mal v ten deň narodeniny a matka mu dovolila pozvať si na oslavu kamarátov...

Katova pieseň - úryvok

SNYDER: Pán Gilmore, zabili ste Bennyho Bushnella?

GILMORE: Áno, už je to tak.

SNYDER: Zamýšľali ste zabiť pána Bushnella, keď ste išli do motela City Center?

GILMORE: Nie.

SNYDER: Prečo ste zabili Bennyho Bushnella?

GILMORE: Nevie.

SNYDER: Mohli by ste porote povedať, ako ste sa cítili, keď sa odohrávali tieto udalosti?

GILMORE: Nevie. Sám dobre neviem, ako som sa cítil.

SNYDER: Len pokračujte.

GILMORE: No, mal som taký pocit, ako že sa to nijako nedá, vyhnúť sa tomu, čo sa stalo, že pán Bushnell nemá nijakú inú možnosť, nijakú nádej. Viete, bolo to jednoducho čosi také, čo sa nedalo zastaviť.

SNYDER: Máte dojem, že ste mali moc nad sebou alebo nad svojimi činmi?

GILMORE: Nie, nemám ten dojem.

SNYDER: Máte pocit, že... Nie, spýtam sa vás takto: Viete, prečo ste zabili Bennyho Bushnella?

GILMORE: Nie.

SNYDER: Potrebovali ste peniaze?

GILMORE: Nie.

SNYDER: Aký ste mali vtedy pocit,

GILMORE: Mal som pocit, ako keby som sa pozeral na film, alebo, viete, ako keby to robil niekto iný a ja by som sa len pozeral, ako to robia...

SNYDER: Mali ste pocit, akoby ste to videli robiť niekoho iného?

GILMORE: Možno, že trochu. Pravdu povediac, neviem. Nespomínam si tak jasne. Sú chvíle v ten večer, keď si nespomínam vôbec na nič. Niečo z toho vidím ostro, a inokedy mám úplné okno.

SNYDER: Pán Gilmore, spomínate si na zážitok z detstva, aký tu opisoval Dr. Woods, že ste stáli uprostred koľajníc a vlak sa rútil na vás, a potom ste sa rozbehli cez viadukt oprečky s vlakom?

GILMORE: Áno. Nerozprával som mu to ako niečo traumatické alebo čo. Usiloval som sa nájsť nejaké prirovnanie k tomu impulzu, k tomu nutkaniu, aké som cítil v ten večer 20. júla. Niekedy mám taký pocit, že určité veci musím urobiť, a zdá sa mi, že nemám inú možnosť alebo voľbu.

SNYDER: Rozumiem. A to je pocit podobný tomu, aký ste zažili večer 20. júla 1976.

GILMORE: Podobný. Veľmi podobný. Áno, dá sa to tak povedať. Niekedy ma pochyťí také nutkanie voľačo urobiť, a usilujem sa ho potlačiť, a to nutkanie je čoraz silnejšie, až napokon mu nemožno odolať. A tak som sa cítil v noci 20. júla.

SNYDER: Akoby ste nemali moc nad tým, čo ste robili?

GILMORE: Áno.

Možno jeho výpoveď pomohla. Predvolali ho v nádeji, že povie, že ľutuje a bude sa tváriť skrúšene, alebo aspoň porote dokáže, že nie je beštou bez kúska citu. To sa mu síce nie veľmi podarilo, ale možno si predsa len polepšil. Možno. Pri výpovedi bol pokojný, hádam až priveľmi pokojný, priveľmi vážny, ba trochu odosobnený. Rozhodne priveľmi rozvážny. Ani čo by bol jedným z početných znalcov na procese. Snyder ho odstúpil Woottonovi...

Zaujímavosti:

Od konca päťdesiatych rokov sa Mailer intenzívne venoval aj publicistike a esejistike. Hneď v prvej z nich (Biely černoš, 1958) sa zaoberal novou životnou filozofiou, tzv. hypsterizmom, ktorá bola východiskom pre umelecké koncepcie generácie beatnikov. Podľa Mailera je hipster so svojim odmietaním spoločenských väzieb v rovnakej situácii ako černoš - odtiaľ názov eseje. Čaká ho život alebo v ustavičnom ponižovaní alebo v neprestajnom nebezpečenstve na okraji spoločnosti. Esej tak stojí aj na začiatku známeho hnutia hippies.

Myšlienky:

„Nahí a mŕtvi zostávajú nielen dokumentom myslenia a cítenia amerických liberálov, formovaných hospodárskou krízou a druhou svetovou vojnou, ale aj jedným z umelecky najpozoruhodnejších diel americkej povojnovej literatúry.“ (Ján Vilikovsky v doslove k slovenskému prekladu románu)

„Mailerov pokus je úctyhodný, aj keď sa v ňom odráža iba autorovo uvažovanie o evanjéliu a priam puritánska snaha verne sa prídŕžať predlohy. Mne osobne tu chýba literárna hra s apokryfnými textami...“ (Peter Macsovszky o knihe Evanjelium podľa syna)